

Tariffnemndas vedtak av 11. oktober 2018 om fortsatt allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge 2018 – 2020

Protokoll: 3/2018

Innledning

Saken gjelder videreføring av allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge. Det vises til forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge 23. september 2016 nr. 1241. Tariffnemnda har mottatt til behandling LOs begjæring av 25. mai 2018 om fortsatt delvis allmenngjøring av Fellesoverenskomsten for byggfag (FOB).

Nemnda sendte saken på høring 26. juni med høringsfrist den 20. september 2018. I møte 11. oktober 2018 fattet nemnda vedtak om fortsatt allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge.

I begjæringen viser LO til at det fortsatt er stor aktivitet i byggenæringen og at prognosene estimerer en fortsatt vekst i tiden fremover. Utenlandske arbeidstakere utgjør en stadig større del av sysselsettingen i norsk byggebransje, og organisasjonsgraden er lav. Samtidig er det ifølge LO fremdeles klart at bransjen sliter med useriøsitet, arbeidslivskriminalitet, svart arbeid og løsarbeid. Det vises blant annet til rapportering fra Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES).

I begjæringen er det videre fremholdt at det for en stor gruppe av utenlandske arbeidstakere fastsettes lønn ut i fra de allmenngjorte minstesatsene, og i mange tilfeller også lavere, og at dette peker mot at det ligger et kontinuerlig sterkt lavlønnspress i næringen. LO viser her til analysen «Lønn blant arbeidstakerne i bygg» fra Forskningsstiftelsen FAFO. Analysen avdekker at særlig de østeuropeiske arbeidstakerne lønnes lavere enn den allmenngjorte timesatsen. LO påpeker her at statistikkgrunnlaget, som er hentet fra SSB, ikke inneholder lønnsoversikt fra bemanningsbyråer - hvor innslaget av utenlandske arbeidstakere ligger høyt, og hvor det kan forventes at lønnsnivået blant disse generelt ligger lavere. I begjæringen viser LO videre til at Arbeidstilsynet har utarbeidet et notat som gjennomgår tilsyn med virksomhetenes etterlevelse av allmenngjøringen innen byggområdet i perioden 2016 til april 2018. Det fremholdes at statistikken viser at det fortsatt er et betydelig antall brudd på regelverket, både hva gjelder lønn, kost og losji og informasjons- og påseplikten.

Høringsrunden

LOs begjæring om fortsatt allmenngjøring ble sendt på høring 26. juni med svarfrist 20. September 2018. LO hadde ingen merknader utover det som er anført i begjæringen.

Arbeidstilsynet redegjør i høringsbrevet for situasjonen i bransjen, basert på sin tilsynsvirksomhet og erfaringer forøvrig. Arbeidstilsynet erfarer at det fortsatt er en stor andel utenlandske arbeidstakere, herunder innleide fra bemanningsforetak og utsendte arbeidstakere, som har dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn norske arbeidstakere i bransjen, og hvor reaksjon etter allmenngjøringsforskriften er nødvendig. De største utfordringene oppleves å være i privatmarkedet, der behovet for kontroll og reaksjon om etterlevelse stort. Erfaringen tilsier også at bestillere og hovedleverandører i privatmarkedet ofte mangler kunnskap om informasjons- og påseplikten etter forskrift om informasjons- og påseplikt og innsynsrett. I proffmarkedet virker situasjonen å være bedre. Der finner Arbeidstilsynet færre brudd og ser at de større entreprenørene har god kunnskap om påseplikten, og gjennomfører kontroller etter denne. Arbeidstilsynet har følgende merknader til forslaget til forskrift:

Arbeidstilsynet erfarer fremdeles ulike former for omgåelse og tilpasninger til regelverket, særlig vedrørende dekning av utgifter til reise, kost og losji. Om dette skriver Arbeidstilsynet:

Arbeidstilsynet blir ofte møtt med at de utenlandske arbeidstakerne er ansatt på det enkelte arbeidsstedet og har søkt seg arbeid på et annet sted enn hjemstedet sitt. Det er dermed ikke er arbeidsgiverens behov som forårsaker reisingen. Andre eksempler er arbeidsavtaler som inneholder flere arbeidssteder, hvor arbeidsstedene er i lang avstand fra virksomhetens adresse eller arbeidstakers hjem, eller at arbeidsstedet oppgis å være ethvert sted der virksomheten påtar seg arbeidsoppdrag. Arbeidsgiver stiller gjerne bolig til disposisjon på det enkelte arbeidsstedet, som arbeidstakeren blir trukket en egenandel for. Slik reglene om reise, kost og losji er utformet, er det vanskelig for en bestiller eller hovedleverandør å slå fast om det foreligger en lovlig tilpasning eller en ulovlig omgåelse av regelverket. Hvorvidt arbeidsgiver skal dekke utgifter til reise, kost og losji vil ofte bero på svært konkrete vurderinger og i enkelte tilfeller må det også gjennomføres undersøkelser som ikke direkte vil følge av påseplikten etter forskrift om informasjons- og påseplikt og innsynsrett. Regelverket bør derfor søkes utformes også med tanke på at påseplikten skal kunne gjennomføres på en effektiv og hensiktsmessig måte.

Byggenæringens Landsforening (BNL) støtter forslaget til forskrift og mener at en videreføring av allmenngjøringen er nødvendig og svært viktig. BNL påpeker viktigheten av at forskriften opprettholder den samme ordlyden som tidligere, også hva gjelder retten til dekning av utgifter. Om dette skriver BNL blant annet:

Arbeidstakerne i byggenæringen har ikke fast arbeidssted, men arbeider på forskjellige prosjekter gjennom året. Dette fører til at reising i arbeidsgivers regi er en del av arbeidsdagen, noe som er gjenspeilet i bestemmelsene i Fellesoverenskomsten for byggfag. Dekning av påløpte utgifter er en viktig del av den totale kompensasjonen, og det er derfor av stor betydning at kostnader knyttet til oppdrag der overnatting er nødvendig, såkalt reise, kost- og losjibestemmelser, ikke unntas fra allmenngjøringen av byggfagsoverenskomsten. Ettersom disse kostnadene utgjør betydelige beløp, vil manglende allmenngjøring av forpliktelsen til å dekke disse, føre til alvorlig vridning i konkurransen. I tillegg vil arbeidstaker som må dekke utgiftene selv, i realiteten ikke oppnå den allmenngjorte minstelønnen. Disse elementene utgjør en så stor del av lønnen at de i praksis ikke kan ses bort fra i vurderingene av lønns- og arbeidsvilkår i den norske byggenæringen. Dette hensynet er tidligere drøftet blant annet ved

implementeringen av vikarbyrådirektivet. BNL ønsker i tilknytning til dette hensynet å påpeke at for byggenæringen er reising innenfor Norges grenser vel så utbredt som reising fra og til utlandet. På bakgrunn av dette er det derfor viktig at allmenngjøringen av denne tariffbestemmelsen opprettholdes. Dersom ikke reise-, kost- og losjibestemmelsene fortsatt blir allmenngjort for byggenæringen, vil det innebære betydelige tilbakeskritt i seriøsitetsarbeidet som kontinuerlig utføres i trepartssamarbeidet mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping.

BNL redegjør avslutningsvis for sitt syn på rettstilstanden når det gjelder lovligheten av en allmenngjøring av reise- kost og losji i lys av Verftssaken (Rt-2013-258) og uttalelsene fra ESA. BNL legger til grunn at Tariffnemnda fortsatt bør legge vekt på Høyesteretts vurdering i Verftssaken, og at det i alle tilfelle vil være hensiktsmessig å videreføre allmenngjøringen med samme utforming i påvente av den videre prosessen knyttet til endringene i Utsendingsdirektivet.

LO viser til uttalelsen fra Fellesforbundet som er vedlagt høringssvaret. Fellesforbundet støtter videreføring av forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge, men har en merknad til utkastet til forskriftens § 4 Lønnsbestemmelser:

Satsen for ufaglærte med minst ett års bransjeerfaring er satt til kr 190,00. Dette er feil, satsen skal være 191,00 kroner, jfr. Begjæringens punkt II.

NHO bemerker innledningsvis at de er opptatt av ordnede arbeidsforhold og at en allmenngjøring innen rammene av allmenngjøringsloven, herunder Norges EØS-rettslige forpliktelser, kan være et hensiktsmessig virkemiddel i tilfeller der enkeltbransjer opplever utfordringer. Allmenngjøringsloven stiller krav til dokumentasjon for at utenlandske arbeidstakere utfører arbeid på vilkår som er samlet sett dårligere enn gjeldende tariffavtale mv, jf. § 5. Til forslaget til forskrift bemerker NHO følgende:

NHO er kjent med at det fortsatt foreligger utfordringer i deler av byggebransjen, og ser ikke at den faktiske situasjonen stiller seg vesentlig annerledes enn ved tidligere begjæringer om forlengelse. NHO legger til grunn at Tariffnemnda etter høringsrunden foretar en grundig vurdering av hvorvidt dokumentasjonskravet er oppfylt. NHO vil understreke at loven gir en fakultativ adgang for Tariffnemnda til å beslutte allmenngjøring dersom vilkårene er oppfylt, og nemnda må således vurdere forholdsmessigheten av det enkelte vedtak.

Petroleumstilsynet mener det er uheldig at allmenngjøringen ikke omfatter arbeidstakere innen isolasjon- overflate- og stillasfagene (ISO) ved landanleggene i petroleumsvirksomheten, da dette fører til at arbeidstakere som utfører samme type arbeid, eksempelvis bygger stillas, kan ha dårligere lønns- og arbeidsvilkår på et petroleumsanlegg enn ved en alminnelig byggeplass. Etter Petroleumstilsynets oppfatning bør det være arbeidets art og ikke den valgte tariffavtale som avgjør hvorvidt arbeidet faller innenfor virkeområdet til en allmenngjøringsforskrift.

Spekter støtter ikke en fortsatt allmenngjøring av tariffavtale for byggfag. Dersom nemnda likevel finner grunnlag for å videreføre allmenngjøringen, har Spekter ingen merknader til at satsene justeres i tråd med resultatet fra overenstkomstrevisjonen 2018.

YS støtter fortsatt allmenngjøring av tariffavtale for byggfag. YS mener at byggfag er en av de avtalene det har vært viktig å allmenngjøre, og kan ikke se at det har skjedd endringer i bransjen som tilsier at det ikke lenger er behov for allmenngjøring.

Akademikerne, Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet har ingen merknader.

Tariffnemnda innhentet i forkant av behandlingen statistikk fra SSB over lønnsnivået bransjene som var begjært allmenngjort.

Tariffnemndas vurderinger

Tariffnemnda finner ut fra en samlet vurdering av dokumentasjonen av forholdene i bransjen som er lagt fram i LOs begjæring 25. mai 2018 og dokumentasjonen fremkommet i høringsrunden, at vilkårene for allmenngjøring fortsatt er til stede.

Nemnda har særlig lagt vekt på lønnsstatistikken fra SSB. Hovedfunnene er at en stor andel av de utenlandske arbeidstakerne ligger på lønnsnivå rundt allmenngjøringsnivå og noen under. Dette viser at forskriften har reell betydning, og at det er sannsynlig at lønningene vil falle dersom allmenngjøringen fjernes. Nemnda har i vurderingen også lagt vekt på Arbeidstilsynets beskrivelse av forholdene i bransjen. Arbeidstilsynet har i perioden 2016 – april 2018 funnet avvik i henholdsvis 25 og 29 prosent av tilsynene der lønnsutbetaling og dekning av kost og losji i samsvar med allmenngjøringsforskriften har blitt kontrollert. Tilsynet har i en betydelig andel tilsyn måttet ta i bruk pressmidler for å følge opp reaksjoner.

Tariffnemnda har i tidligere vedtak lagt til grunn at bestemmelsene i forskriften om dekning av reise, kost og losji er i samsvar med EØS-retten, jf. Høyesteretts avgjørelse i Rt-2013-258 (Verftssaken). Nemnda fatter sine vedtak innenfor rammene av det rettskildebildet nemnda til enhver tid finner bindende for nemndas kompetanse. Tariffnemnda er kjent med ESAs synspunkter på Høyesteretts avgjørelse og Tariffnemndas praksis. I tillegg er det fattet vedtak om endringer i utsendingsdirektivet som vil få virkning fra 2020. Tariffnemnda har tatt dette i betraktning ved vurderingen av bestemmelsene.

Tariffnemnda vurderte først prinsipalt om hele bestemmelsen om reise, kost og losji burde tas ut av forskriften. NHOs representant i tariffnemnda (medlemmet Weltzien) og medlemmet Cordero-Moss var prinsipalt for å fjerne bestemmelsen om reise, kost og losji i sin helhet, mens LOs representant (medlemmet Bodding) var for å beholde bestemmelsen i sin helhet. Nemndsleder Nafstad mente at en bestemmelse om reise, kost og losji burde beholdes, men med enkelte endringer med sikte på (delvis) tilpasning til det kommende utsendingsdirektivet. Medlemmet Holden støttet dette.

Det var dermed flertall for å ha med bestemmelser om reise, kost og losji. Videre drøfting, og avgjørelse av bestemmelsens innhold, forutsatte dette. Endelig stemmegivning om dette er dermed subsidiær for medlemmene Cordero-Moss og Weltzien.

Nemndas flertall, medlemmene Nafstad, Holden, Cordero-Moss og Weltzien, kom etter dette til at dekning for «et rimelig antall hjemreiser» fjernes fra forskriften. Endringen er å forstå slik at

det ikke lenger foreligger en plikt til dekning av reiser mellom hjemlandet og Norge. Dekning av utgifter til reise kost og losji skal fortsatt gjelde for reiser i Norge.

Flertallet mener ut fra det ovenstående at ny bestemmelse vedrørende dekning for reise, kost og losji ikke er i strid med norsk rettstilstand. Avgjørelsen inntatt i Rt-2013-258 er fremdeles retningsgivende for hva nemnda kan legge til grunn. Hva gjelder bestemmelser om «offentlig orden», og i den sammenheng betydningen av den norske forhandlingsmodellen, trepart-samarbeidet og frontfagsmodellen, vises for så vidt til dommens avsnitt 159-170. Nemnda er klar over den kritikk som er reist mot Høyesteretts avgjørelse og til ESA sitt syn på regelverket. Samtidig er det også vedtatt et nytt utsendingsdirektiv som skal tre i kraft i 2020 hvor reise, kost og losji vil kunne inkluderes i minstelønnsbegrepet. Nemndas medlemmer Nafstad og Holden har etter dette konkludert med at det formål og de hensyn som ligger bak allmenngjøringsloven, se til eksempel nevnte dom avsnittene 62-72, sammenholdt med de endringer som kommer i utsendingsdirektivet, gir et tilfredsstillende hjemmelsgrunnlag for bestemmelsene i den nye forskriften. Nemndas medlem Bodding mener det ikke foreligger noen endring av rettstilstanden siden forrige allmenngjøringsvedtak som tilsier at dagens bestemmelse om reise kost og losji må endres.

Avslutningsvis har nemnda foretatt en presisering i § 9 vedrørende ikrafttreden og opphør av forskriften for å tydeliggjøre at forskriften gjelder inntil nemnda treffer nytt vedtak, men at forskriften oppheves dersom det ikke kreves ny allmenngjøring innen en måned etter at tariffavtalen er avløst av en ny avtale. Dette følger allerede av allmenngjøringsloven § 7.

Tariffnemndas vedtak

Med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler mv. har Tariffnemnda truffet vedtak om videreføring av allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge, og fastsatt ny forskrift.

Tariffnemndas vedtak innebærer at forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge videreføres med endringer i § 6, samt justerte lønnsatser.

For nærmere omtale og begrunnelse for forskriften med unntak av § 6, vises til tidligere vedtak, som etter nemnda sitt syn i det vesentlige fremdeles har gyldighet. Når det gjelder § 6, vises til drøftelsen ovenfor hvor medlemmenes ulike syn kommer til uttrykk.

Oslo, 11. oktober 2018

Dag Nafstad
Steinar Holden
Giuditta Cordero-Moss
Knut Bodding
Kurt Weltzien

Forskrift om delvis allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge

Hjemmel: Fastsatt av Tariffnemnda 11. oktober 2018 med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler m.v. (allmenngjøringsloven) § 5.

Kap. I. Innledende bestemmelser

§ 1. Grunnlaget for allmenngjøring

Denne forskriften er fastsatt på grunnlag av Fellesoverenskomsten for byggfag (FOB) 2018-2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Byggenæringens Landsforening på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side.

§ 2. Hvem forskriften gjelder for

Forskriften gjelder for faglærte og ufaglærte arbeidstakere som utfører bygningsarbeid på byggeplasser.

Med faglært arbeidstaker menes en arbeidstaker med offentlig godkjent fag- eller svennebrev eller tilsvarende kompetanse som formelt kan likestilles med fag- eller svennebrev innenfor det fagfelt arbeidstaker utfører arbeid. Ufaglært arbeidstaker har ikke fag- eller svennebrev.

Forskriften gjelder ikke for lærlinger og personer på arbeidsmarkedstiltak.

§ 3. Virksomhetens ansvar

Virksomhet som utfører arbeidsoppdrag i samsvar med § 2 har ansvar for at bestemmelsene i denne forskriften gjennomføres. Ansvarer gjelder for arbeidsgiver og den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten.

Kap. II. Lønns- og arbeidsvilkår

§ 4. Lønnsbestemmelser

Arbeidstakere som utfører bygningsarbeid, jf. § 2, skal minst ha en lønn per time på:

a)	For fagarbeider:	kr 203,80
b)	For ufaglærte uten bransjeerfaring:	kr 183,10
	For ufaglærte med minst ett års bransjeerfaring:	kr 191,00
c)	For arbeidstakere under 18 år:	kr 122,90

§ 5. Regulering av lønn i forskriftens virketid

Tariffnemnda kan endre satsene i § 4 som følge av tariffrevisjoner.

§ 6. Utgifter til reise, kost og losji

For arbeidsoppdrag hvor overnatting utenfor hjemmet er nødvendig, skal arbeidsgiver etter nærmere avtale dekke nødvendige reiseutgifter ved arbeidsoppdragets begynnelse og slutt.

Før arbeidsgiver sender arbeidstaker på oppdrag utenfor sitt hjemsted, skal det være avtalt ordninger vedrørende kost og losji. Arbeidsgiver skal som hovedregel sørge for kost og losji, men fast diettsats, betaling etter regning, e.l. kan avtales.

§ 7. *Arbeidstøy*

Arbeidsgiver holder nødvendig arbeidstøy og vernefottøy tilpasset årstiden og arbeidsplassen.

Kap. III. Fravikelighet m.m.

§ 8. *Fravikelighet*

Forskriften kommer ikke til anvendelse dersom arbeidstaker samlet sett er omfattet av gunstigere lønns- og arbeidsvilkår i henhold til avtale eller etter det lands rett som ellers gjelder for arbeidsforholdet.

Kap. IV. Ikrafttreden m.m.

§ 9. *Ikrafttreden, opphør og endringer*

Forskriften trer i kraft 1. desember 2018.

Forskriften gjelder inntil Tariffnemnda treffer nytt vedtak. Forskriften opphører likevel å gjelde dersom partene i tariffavtalen ikke har krevet nytt vedtak innen en måned etter at tariffavtalen er avløst av en ny avtale, jf. allmenngjøringsloven § 7.

Forskrift 23. september 2016 nr. 1241 om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge oppheves samtidig med ikrafttredelse av denne forskrift.